

Χοιροκοιτίας.

“Με την εγγραφή ενός χώρου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η κυβέρνηση και ο λαός μας αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διατηρούν την ακεραιότητα του προς όφελος ολόκληρης της ανθρωπότητας”^Α, είπε. Χαρακτηρίζοντας την Χοιροκοιτία ως δώρο της Κύπρου στην παγκόσμια κληρονομιά, ο κ. Χατζη-

σάββας είπε ότι “σε αντάλλαγμα η διεθνής κοινότητα στο σύνολο της αναλαμβάνει να συνεργαστεί για την προστασία αυτού του χώρου».

Τέλος, ο κ. Χατζησάββας είπε ότι “η μικρή Κύπρος με τον αρχαιολογικό της πλούτο και τη μακρόχρονη πολιτιστική της παράδοση μπορεί να ανταγωνιστεί οποιαδήποτε χώρα αναξάρτητα απο το μέγεθός της”.

Χοιροκοιτία

Στα αχνάρια του νεολιθικού κόσμου

ΧΑΡΑΣΣΕΙ το πρώτο φως.

Απο το παράθυρο του σπιτιού, καμωμένο απο λιθάρια και αχυρόχωμα, μπαίνουν οι πρώτες ηλιακτίδες. Το κοριτσάκι κοιμάται. Η μάνα σιγά σιγά να μην το ξυπνήσει γεμίζει το σακούλι της με σπόρους σιταριού που θα τους σπείρει αργότερα στην πλαγιά του λόφου μαζί με τις άλλες γυναίκες του χωριού. Ελπίζει ότι ο χειμώνας θα είναι καλύτερος καθώς κοντεύουν να τελειώσουν στα δοχεία τα φιστίκια, οι ελιές, τα σύκα και τα δαμάσκηνα που φύλαγε όλο το καλοκαίρι. Ο άνδρας ξυπνά ετοιμάζει ένα μίγμα από χώμα και χρώμα που φυλάει σε πέτρινα αγγεία πάνω απο την εστία και ζωγραφίζει στον τοίχο κάτι που μοιάζει με ζώο μ' ένα δόρυ στο λαιμό.

της Μαρίνας Σχιζας

Βγαίνει απο το σπίτι μαζί με το αγοράκι και κατηφορίζει το λόφο ακολουθώντας το μακρύ ελικοειδή δρόμο του χωριού που οδηγεί στο τείχος που προφυλάσσει το χωριό απο τη γύρω περιοχή. Οπισμένοι και οι δύο με δόρατα και βέλη, καλά καμωμένα απο σκληρές πέτρες μάστορας ο πατέρας αφού τον έμαθε ο παππούς να σκαλίζει τον ασβεστόλιθο, το πυριτόλιθο τον ανδεσίτη και άλλα πετρώματα για να φρτιάχνει αγγεία και όπλα φτάνουν στο ποτάμι στη βάση του λόφου. Κρύβονται πίσω από θάμνους και περιμένουν το πρώτο θήραμα. Ένα πλατυκέρατο ελάφι διασχίζει την περιοχή, ο πατέρας ρίχνει το δόρυ στο λαιμό. Είναι αρκετό για τις μέρες που θα 'ρθούν. Ώρα για επιστροφή.

Άλλωστε, είναι ώρα που θα κατηφορίσουν και άλλοι άνδρες του χωριού για να κερδίσουν τον επιούσιον ή να μαζέψουν χαλίκια απο το ποτάμι για το κτίσιμο των σπιτιών η καλάμια για να επιδιορθώσουν τις στέγες και να μπλέξουν καλάθια και δίχτυα. Ελάχιστα θα έχουν ήδη προχωρήσει προς τη θάλασσα για να ψαρέψουν, κάτι βέβαια που αποφεύγουν καθώς κάτι τέτοιο προϋποθέτει πολύ περπάτημα. Πατέρας και γιός κουρασμένοι απο το περπάτημα κάθονται κάτω απο μια μεγάλη ελιά να ξεποστάσουν με νερό και λίγους σπόρους σιταριού που είχε βάλει η γυναίκα στο σακκίδιο του άντρα της καμωμένο και αυτο απο δέρμα του αγριοπρόβατου που σκότωσε τις προάλλες ο ίδιος. Παίρνουν το δρόμο της επιστροφής και απο την είσοδο του χωριού βλέπουν γυναίκες και άντρες να καλλιεργούν το χωράφι που θα σπείρουν. Ανηφορίζοντας, βλέπουν έξω απο ένα σπίτι μαζεμένους συγχωριανούς τους να ετοιμάζουν τα κτερίσματα που θα βάλουν στο νεκρό κορίτσι που το κτύπησε η αρρώστια. Ντυμένο με υφαντό που ύφανε η μάνα με βελόνες και καρφίτσες οστέινες και τοποθετημένο στο πάτωμα. Συνηθισμένα πράγματα. Άλλωστε, κάποιο νεκρό θα έχουν κάθε μέρα. Άλλοι σκάβουν το τάφο

στο εσωτερικό του σπιτιού. Αποχαιρετούν το νεκρό ρίχνοντας περιδέραια από πέτρες, κάποια, αγγεία χαραγμένα απο τους μάστορες του χωριού, ένα ειδώλιο απο πέτρα που αναπαριστά κάποια θεότητα, ενώ ο γέροντας, ο αρχηγός του χωριού λέει κάποιες κουβέντες πάνω απο το νεκρό. Ο λάκκος γεμίζει με χώμα έπειτα καλύπτεται με μια επίστρωση πηλού για να γίνει ένα πάτωμα του σπιτιού. Το αγόρι, κρατώντας τα όπλα και ο πατέρας το ελάφι ανηφορίζουν το λόφο και φτάνουν στο σπίτι. Ετοιμάζουν το ελάφι για να το γδάρουν. Τα παιδιά παρακολουθούν την τελετή, ενώ κάθε λίγο τρέχουν έξω για να παίξουν με τα παιδιά της γειτονιάς. Σε λίγο το φαγητό είναι έτοιμο. Η νύχτα πέφτει.... Το αεράκι που φυσά φέρνει μαζί του τη μυρωδιά της αλμυρής θάλασσας. Ο ύπνος είναι η ανάπαυλα για μιαν άλλη μέρα που θα ξημερώσει και θα κινηθεί στον ίδιο ρυθμό ζωής μόνο σύμμαχο και αντίπαλο συνάμα, τη φύση.

1934 μ.χ Επτά χιλιάδες χρόνια μετά.

Το πρώτο φως αποκαλύπτει τα λείψανα ενός νεολιθικού συνοικισμού. Ο Αρχαιολόγος Πορφύριος Δίκαιος συνεχίζει τις έρευνες του εκ μέρους του τμηματός Αρχαιοτήτων της Κυπριακής Δημοκρατίας, στο

κωνικό λόφο της Χοιροκοιτίας-περιοχή μεταξύ Λεμεσού και Λευκωσίας - κοντά στο ποταμό του Μαρωνίου. Οι πρώτες έρευνες συνηγορούν για ένα προκεραμικό νεολιθικό οικισμό. Εντοπίζονται ερείπια πολλών κατοικιών και μια μακρόστενη πέτρινη κατασκευή 185 μέτρων η οποία διασχίζει το χωριό από βορρά προς νότο. 1972: Το Τμήμα Αρχαιοτήτων συνεχίζει τις ανασκαφές. Η εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων το 1974 στο νησί διακόπτει τις εργασίες για να συνεχίσουν το 1976 στην κορυφή του λόφου από τη γαλλική αποστολή υπό την κηδεμονία του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών και τη γενική Διεύθυνση πολιτιστικών επιστημονικών και τεχνικών σχέσεων του υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας. Από τις πρώτες ανασκαφές φαίνεται ότι αρχικά μόνο η ανατολική πλευρά του λόφου είναι κατοικημένη και μάλιστα αποκομμένη από τον εξωτερικό κόσμο με το κτιστό τείχος. Αργότερα επεκτείνεται ο οικισμός στα δυτικά και κατασκευάζεται νέος περίβολος. Η είσοδος καλά καμουφλαρισμένη που εμποδίζει την είσοδο από τους ξένους στο χωριό, είναι μοναδική στην Κύπρο και Μέση Ανατολή. Αποσκοπεί στην κάλυψη της ίδιας της εισόδου αλλά

και τον έλεγχο πρόσβασης στο χωριό. Η βασική αρχιτεκτονική μονάδα είναι ένα κυκλικό κτίσμα από λιθάρια και αχυρόχωμα, ενώ οι επιφάνειες των τοίχων καλύπτονται με επίστρωση χώματος. Απομεινάρια λίθινων πεσσών και αντηρίδων που βρίσκονται στους εσωτερικούς τοίχους και αγγίζουν το πάτωμα είναι ίσως ένδειξη για στήριξη κάποιου υπερώου ή άνω πατώματος. Η στέγη είναι επίπεδη και οι τοίχοι σε μερικές περιπτώσεις καλύπτονται με τοιχογραφίες. Τα κατώφλια των σπιτιών, υπερυψωμένα, τα θυρώματα μικρά για προστασία από τις πλημμυρες. Απομεινάρια που αποκαλύπτει η αρχαιολογική σκαπάνη δείχνουν ότι το άλεσμα των σπόρων γίνεται στο εξωτερικό της κατοικίας, ενώ το ψήσιμο της τροφής γίνεται σε εστία στο εσωτερικό. Αποκαλύπτονται πέτρινα σκεύη, οστέινα εργαλεία ή σύνεργα από πυριτόλιθο που χρησιμοποιούν οι κάτοικοι στις καθημερινές δραστηριότητες τους. Πέτρινα ειδώλια, συνήθως δουλεμένα σε βότσαλα, βρίσκονται μέσα στους τάφους. Ανθρωπολογικές μελέτες δείχνουν ότι οι κάτοικοι της Χοιροκοιτίας είναι μικρού αναστήματος, ίσως 1.51 για τις γυναίκες και 1.61 για τους άντρες. Από έρευνες στα οστά φαίνεται ότι η παιδική θνη-

σιμότητα είναι ψηλή ενώ μέσος όρος ζωής είναι περίπου 35 χρόνια. Τα ταφικά έθιμα μαρτυρούν ότι ο κατοικημένος χώρος ανήκει εξίσου και στους νεκρούς αφού οι νεκροί ενταφιάζονται σε λάκκους σκαμμένους στο εσωτερικό των κατοικιών. Μαζί με το νεκρό τοποθετούνται κτερίσματα όπως περιδέραια απο κόκαλα ή λίθινες χάντρες, πέτρινα αγγεία και σε μερικές περιπτώσεις μια βαριά πέτρα στο σώμα του νεκρού.

Η Χοιροκοιτία όπως και οι άλλοι χώροι προκεραμικής περιόδου εγκαταλείπονται ξαφνικά και το νησί μένει κενωμένο για μεγάλο χρονικό διάστημα ωστόσο ένας νέος νεολιθικός πολιτισμός κάνει την εμφάνιση του. Τότε ξανακατοικείται η Χοιροκοιτία, αλλά κανένα αρχιτεκτονικό ίχνος δεν έχει διασωθεί παρά μόνο κομμάτια απο πήλινα αγγεία. Όπως δεν υπάρχουν στοιχεία για τους λόγους που προκάλεσαν την εξαφάνιση του πολιτισμού της προκεραμικής περιόδου έτσι και αυτή τη φορά ο πολιτισμός εμφανίζεται ξαφνικά με πολλά νέα στοιχεία που για πρώτη φορά συναντώνται στην Κύπρο και χρειάζεται περισσότερη έρευνα για την καλύτερη κατανόηση των πολιτισμών αυτών. Πιστεύεται, όμως, ότι η δεύτερη φάση είναι αποτέλεσμα του

φαινομένου της εξάπλωσης του νεολιθικού πολιτισμού σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και την Κύπρο... Οι ανασκαφές συνεχίζονται για να ριχτεί περισσότερο φως στο κυπριακό νεολιθικό προκεραμικό συνοικισμό που εκπροσωπείται εκτός απο την Χοιροκοιτία και άλλους είκοσι περίπου οικισμούς διασπαρμένους σε όλη την έκταση του νησιού απο το ακρωτήρι Απ. Αντρέα- Κάστρος, στην ανατολική άκρη, ως τη Χολέτρια - Όρτος, στη δυτική πλευρά, απο το Τρουλλί και την Πέτρα του Λιμνήτη, στο Βορρά ως τη Καλαβασσό- Τέντα και Σκιλλουρόκαμπο, στο νότο χωρίς να παραλείπεται το κέντρο του νησιού με τους οικισμούς Ιδαλίου- Αγριδίου και του Καταλιόντα. Αυτή η ασάφεια που χαρακτηρίζει το τέλος της νεολιθικής προκεραμικής φάσης σημαδεύει και τις αρχές της. Τίποτα δεν βρέθηκε στην Κύπρο που να προαγγέλλει την ξαφνική ανάδυση ενός πολιτισμού τόσο συγροτημένου και τόσο διαφορετικού απο τους άλλους γνωστούς πολιτισμούς της Μικρασιατικής Ηπείρου. Ωστόσο, μια σειρά απο ενδείξεις συνηγορούν στην υπόθεση ότι υπήρχε σύνδεση της Κύπρου με την Ήπειρο και ότι ο πληθυσμός του νησιού μπορεί να είναι αποτέλεσμα εποίκισμού που

προϋποθέτει το διάπλου ενός θαλάσσιου βραχίονα: Οι πρώτες ύλες κορναλίτης και οψιδιανός που ήταν άγνωστες στο νησί εμφανίζονται την εποχή εκείνη, νέα είδη ζώων όπως ελάφια, πρόβατα, και χοίροι που εκτοπίζουν τους ελέφαντες η χρήση τοιχογραφιών η τεχνική γνώση της λείανσης της πέτρας και της υφαντικής συνηγορούν στο να εντάξουν την Κύπρο σε μια γενική πολιτισμική παράδοση.

Δεκεμβριος του 1998. Πρωί - πρωί, ο αυτοκινητόδρομος Λευκωσίας - Λεμεσού σφύζει απο ζωή. Μια μπλέ Μερσεντές τρέχει με ταχύτητα προς Λευκωσία. Στο πίσω κάθισμα ένας κύριος με γκρί κοστούμι διαβάζει την εφημερίδα του. Άλλη μια δύσκολη μέρα. Κύριο θέμα στην εφημερίδα η ασφάλεια για το που θα εγκατασταθούν τελικά οι πύραυλοι S-300, όπως και η βόμβα που εξερράγηκε την προηγούμενη νύχτα στο αυτοκίνητο κάποιου του υπόκοσμου. Είναι και το πρόβλημα του 2000: Το πρώτο δευτερόλεπτο του 2000 μπορεί να αποδειχθει καταστροφικό για εκατομμύρια ανθρώπους και επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο αν τα συστήματα πληροφορικής δεν υποστούν αλλαγές ώστε να μπορούν να υπολογίζουν δεδομένα μετά το έτος 2000 με αποτέλεσμα να φέρουν

τα πάνω κάτω σε τραπεζικές συναλλαγές, αεροπορικές εταιρείες, σε νοσοκομεία.

Άλλα θέματα αναφέρονται στο Ευρώ που θα φέρει τα πάνω κάτω στην οικονομία, τη νέα κρίση στο Ιράκ, τις χιλιάδες παιδιά της Αφρικής που πεθαίνουν απο πείνα, για τον Επίσκοπο που θα σύρεται στα δικαστήρια για οικονομικές ατασθαλίες, για ένα πίνακα του Βαν Γκογκ που πουλήθηκε σε δημοπρασία για 1.3 εκατομμύρια, για την επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα που συζητά η αγγλικη βουλή. Σε ένα δίστηλο στην τελευταία σελίδα ο κύριος διαβάζει "Ο νεολιθικός συνοικισμός της Χοιροκοιτίας είναι το τρίτο μνημείο στην Κύπρο που εντάσσεται στον κατάλογο των προστατευόμενων μνημείων της παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο οποίος περιλαμβάνει γύρω στα 552 πολιτιστικά και φυσικά μνημεία 112 χωρών. Η συμπερίληψη είναι η τρίτη στη σειρά μετά την Παλαίπαφο και τη Νέα Πάφο το 1980 και τις εννέα εκκλησίες του Τροόδους το 1985. Στην απόφαση αυτή κατέληξε η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ που συνεδρίασε στο Κυότο την περασμένη Τετάρτη η οποία ανάμεσα σε 300 προτάσεις

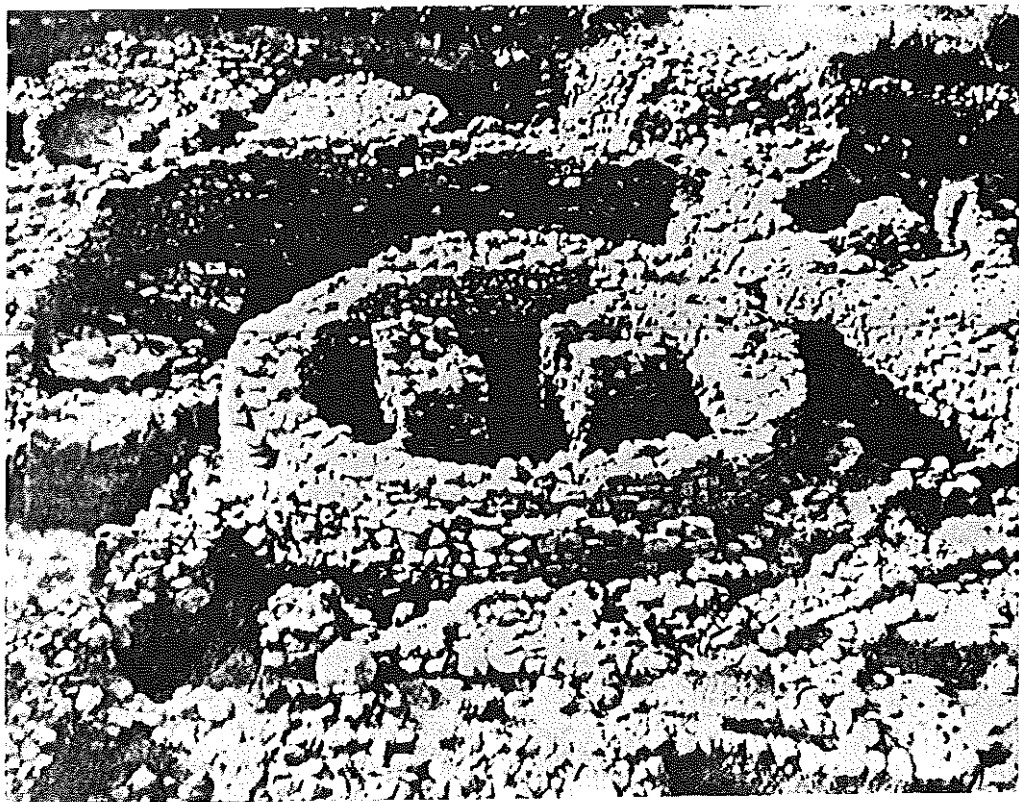
που υποβλήθηκαν κατέληξε σε 30 χώρους από όλο τον κόσμο. Τα κριτήρια βάσει των οποίων εγκρίθηκε η πρόταση για συμπερίληψη της Χοιροκοιτίας στον κατάλογο αφορούν στον εξαιρετικό βαθμό διατήρησης των αρχαιολογικών καταλοίπων που έχει προσφέρει και θα συνεχίσει να προσφέρει επιστημονικές πληροφορίες υψίστης σημασίας για την εξάπλωση του πολιτισμού, από την Ασία στο Μεσογειακό κόσμο στη σημασία του χώρου στη μελέτη των αρχών της μόνιμης εγκατάστασης ανθρώπων σε οικισμούς τόσο στη Μεσόγειο όσο και πέραν από αυτή και στο ρόλο-κλειδί που διαδραμάτισε η Κύπρος ως σύνολο, για την μετάδοση του πολιτισμού από την Εγγύς Ανατολή στον ευρωπαϊκό κόσμο, κριτήριο το οποίο προστέθηκε χωρίς καμιά επιφύλαξη των 21 μελών της Επιτροπής. Σε διάσκεψη τύπου που δόθηκε, ο διευθυντής του Τμήματος Αρχαιοτήτων Σοφοκλής Χατζησάββας μίλησε για εξαιρετικής σημασίας γεγονός της καταγραφής της Χοιροκοιτίας στον κατάλογο μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και τόνισε ότι η μικρή Κύπρος μέσω του πολιτισμού της προβάλλεται παγκόσμια με πολλή επιτυχία αφού στον πολιτιστικό στίβο δεν μετρούν ούτε η

έκταση ούτε η δύναμη μιας χώρας. Σύμφωνα με τον ίδιο, για να πετύχαι το Τμήμα Αρχαιοτήτων την ένταξη της Χοιροκοιτίας στον κατάλογο της ΟΥΝΕΣΚΟ προηγήθηκε εργασία έξι χρόνων για να συντηρηθεί ο χώρος και το γύρω περιβάλλον με τα ελάχιστα μέσα που διαθέτει το Τμήμα Αρχαιοτήτων και με το ελάχιστο προσωπικό που διαθέτει ώστε να πληροί τόσο τα κριτήρια όσο και τις άλλες προϋποθέσεις για την εγγραφή στον κατάλογο της ΟΥΝΕΣΚΟ. Το Τμήμα Αρχαιοτήτων εκτιμώντας το μοναδικό αυτό οικισμό και στο πλαίσιο της πειραματικής αρχαιολογίας ανακατασκεύασε με παραδοσιακά υλικά και παραδοσιακούς τρόπους κατασκευής πέντε κατοικίες, πιστά αντίγραφα των νεολιθικών καταλοίπων όπως και το μέρος του οχυρωματικού τείχους του χωριού. Όλες οι πρώτες ύλες για την κατασκευή του προέρχονται από το άμεσο περιβάλλον. Στο εσωτερικό τοποθετήθηκαν νεολιθικά αντικείμενα ή αντίγραφα τους που παρουσιάζουν την καθημερινή ζωή των αρχαίων κατοίκων της Χοιροκοιτίας, ενώ μια κατοικία παρέμεινε σε ημιτελή μορφή, ούτως ώστε να γίνονται εμφανή τα στάδια της ανέγερσής της".

Ο κύριος κλείνει την εφημερίδα. Ο οδηγός μάταια προσπαθεί να σταθ-

μεύσει, σε μια πόλη που έχει παραδοθεί στο μπετόν, τα γυάλινα κτίρια και τα πολλά αυτοκίνητα. Αυτό βέβαια είναι και το μικρότερο πρόβλημα. Για να κερδηθεί ο επιούσιος στις μέρες μας χρειάζεται κάτι παρα-

πάνω από μια ευχή και μια αναπαράσταση στον τοίχο του επιθυμητού. "Τα πάντα ρει" κατά τον Ηράκλειτό, αλλά ποτέ δεν παύουν να είναι τα ίδια με άλλη μορφή και μέσα απο άλλο φακό.

*Σχέδιο στέγης κατοικίας του νεολιθικού συνοικισμού Χοιροκοιτίας
7.000-3.800 π.Χ.*